

FIKİRLER

CİLT: 3

15 MART 1930

SAYI: 50

Musahabe

DÖKROLİYE DAIİR

Bu gün en yeni manada terbiye etmek; çocuğa kendi çağının hayatını yaşatmak demektir. Evelce çocuğu, bilahara yaşayacağı hayata hazırlamak manasında idi. Ve şüphesiz biraz suni idi. Bu günkü ise şüphesiz tamamen tabiidir.

Çocuk kendi çağının hayatını ve temayüllerini yaşar ise bunlar esasen çocuğun düşüncesi ve faaliyet kabiliyetlerini inkişaf ettirecektir. Daima (bugün), yarını hazırlayacaktır. Bu halde çocukluk çağının temayüllerini bulmak lazımdır. Dökroli, bu temayülleri, (hayatın inkişafı) ında görmektedir. Dökroliye göre çocuğu alâkadar eden şeyler: (kendisi) (ğıda) (tahaffuz) (düşmanlara ve mikroplara karşı müdafaa)(mütesaniden çalışma)dır.

İlk yaşlarda bunların müşahede ve terassut ettirilmesi lazımdır.

Beşerin bu hususlarda tekâ-

mülünü göstermek için de bunların (evelden nasıl olduğunu) kavratmak icap eder. Bundan başka bugün bunların muhtelif milletlerde nasıl olduğunu da göstermek lazımdır.

Dökroli bu iki esasa (zaman ve mekânda iştirak) namını vermektedir.

Dökrolinin terbiye sisteminde ki kıymet, mevzuların çocuklara müşahede tarassut ettirilmesi ile o hayatı yaşattırması ve yaptırması noktalarındadır. Bu müşahede ve işlerin çocukların alakasına mutabık olması itibariyle de psikolojik kıymeti mühimdir.

Bununla beraber şunu itiraf etmek lazımdır ki bugünkü mektepler, (müşahede ve iş) esasları üzerine tesis edilmiştir. Gerek binalar, gerek malzeme, ve onlardan daha mühim olan muallimlerin hazırlanması mes'elesi (müşahe-

de ve iş) mes'elesini hal edebilecek surette değildi. Bunun içindir ki Dökroli sisteminin tatbiki için her cihetten yep yeni uğraşmalar ister. En başda (müşahede ve iş) kabiliyetlerimizi inkişaf ettirmek lazım gelir.

(Söz) yerine (iş) i ikame edebilmek kolay değildir. Çok muallimler vardır ki (-söz) söylemeyince, takrir etmeyince; sınıfta esaslı bir şey yapmadım sanır.

(Öğrenme) için yegâne yol, (söz) dür zan eder. Bunun en büyük hata olduğunu düşünmez.

Selis bir takrir ileharıl harıl söylemedikce vazife görül-müş sayılırmı?... der.

Dökrolinin en bariz noktası; (Dersanede söz) yerine (tabiatın tam göbeğinde müşahede ve terassut) ve (iş ile ifade) dir.

M. Rahmi

(éducation) dan:

DOKTOR DÖKROLİ

Şahsiyeti, Mesaisi, Eserleri,

Yirmibeş seneden beri (Pedagoji) yi yeni istikametlere tevcih etmek isteyenler arasında Doktor (Dökroli) fevkalâde şahsiyetile temayüz etmektedir. İlk metkebin yeniden haliki olan bu üstat en ince teferruatına kadar bu tahsilin tesisat ve teşkilatını düşünmüş, küçük çocukları kolay ve çabuk okutup yazdıracak usuller bulmuştur. Şimdiye kadar içinde (dinlemek) den başka bir şey yapılmayan ders sınıflarını (atölye sınıflar) haline getiren bu profösördür. Sınıflardan hareketsizliği ve mutlak sükût inzibatını koğarak yerine serbest ve şen iş hayatını ikame eden yine odur. (Dökroli) darülfünunda ve muallim mekteplerinde, görüneğe müstenit an'aneden tamamen farklı bir tedris sanatı için müritler yetiştirdi.

Bu günün büyük terbiye mutahassısı olan (Dökroli) her şeyden evvel bir doktordur. O insanın zekâ ve seciyesinden evvel insanın bedeniyle alakadar oldu. Çocukluğu daha genç bir talebe iken hastanelerde, eytamhanelerde çocuk hastalıklarını maluliyetlerini, irsi noksanlarını tedavi ederken tanıdı. Büyük bir aşk ve hulûs ile bu sahada çalışarak bir tababeti ruhiye mutahassası ve bir (Psikolog) oldu. Mizacının tabii mülâyemeti ve alimlere

hâs derin tettebbu kabiliyeti sayesinde âlemden ayrı hayat yaşayan bir çok zavallıları hayatı umumiyeye iltihak ettirdi. Böylece, yavaş yavaş gayri tabii çocukların terbiyesinden başlayarak, her gün daha ziyade süratle tabii çocukların müşahedesine ve bunların mektebi teşkilatlarının hata ve kifayetsizliklerini görmeğe doğru yürüdü

(Dökroli) gayri tabii çocukların terbiyesi için tatbik ettiği tedbirleri, daha yüksek bir rehberlikten başka bir şey istemeyen tabii çocuklara niçin tetbik edemiyecekti? Bu işe çok hazır- dı. Okadar ki yeni sahanın işleri eski sahanın keşflerini zayıfletmiyecek, belki tabii çocukların terbiyesi için, Dökroli eski tecrübelerinin tatbikatını daha ziyade genişletmekten başka bir şey yapmıyacaktı. Böylece evvelâ çocuk doktoru salâhiyetile Dökroli (umumî terbiye) sahasına nufuz etti ve buna ilk planda mümtaz bir mevki temin etti.

Memleketi olan Belçikada kıymet ve kudretini resmen tanıttığı gibi Ecnebi memleketlerin hepsinde halis ve yüksek bir muhabbet duygusu ile karşılandı. Dökroli, bu sebepten sağlam ve hakiki bir salâhiyete istinat etmiş bulunmaktadır.

Bugün kırk seneden beri mütemadiyen devam eden mesaisinin semerelerini toplamakta ve bu emek koca bir meslek hayatının şahidi olmaktadır.

Doktor Dökroli 23 tmmuz (1881) de Belçikada (Renaix) de doğmuştur. Tıp tahsilini (Gand) darülfünununda yaptıktan sonra parlak bir (tez) i müteakip tıp Doktoru ünvanını kazanmıştır. Bundan sonra tahsilini ikmâl için evvelâ (Berlin) e daha sonra (Paris) de profösör (Raymond) ve (Joffroy) in yanına gitmiştir.

1899 da asabiye ve ruhiye mütahassısı sıfaiyle (Bruxelles) de yerleşmiş ve doktor (Glorieu) ile beraber Poliklinikde çalışmıştır.

1901 de gayri tabii çocukların tedavi ve terbiyesine mahsus bir müessese açtı.

1902 de şehir belediyesi tarafından umumî mekteplerde mevcut gayri tabii çocukların teftişine memur edildi.

1905 de Bruxelles de gayri tabii çocuklar Polikiliniğinin şefi oldu.

1904 de Bruxelles müessesesi ictimaisinde taharriyatına devam etti.

1905 de (çocuk fenni) cemiyetini tesis etti.

1907 de Bruxelles havalisinde (Itelles) de (L'Ermitage) sokağında tabii çocuklara mah-

sus meşhur tecrübe mektebini tesis etti ve ismini (hayat vasıtasıyla hayat için mektep) koydu.

1910 da bir ikinci tecrübe mektebi tesis etti.

1911 de Beynelmilel (Et-faliyat) kongresına riyaset etti.

1912 de gayri tabii çocuklara muallim yetiştirmek üzere muallim mektebine profösör oldu. burada (ruhiyat) dersi verdi.

1913 de (Braban) vilâyeti tarafından malul çocukların tedavi tarzlarını tetkik etmek üzere Ecnebi memleketlere gönderildi ve (Bult-temple) yüksek pedagoji müessesesine profösör oldu.

1915 de harp yetimleri işine reis intihap edildi. İnsaniyetperver zevat ve bir çok Pedagoğlarla teşriki mesai ederek müteaddit harp yetimhaneleri tesis ve idare etti.

1916 da havalî malul çocuklar mektebini vekâleten idare etti.

1918 de şehir belediyesinin talebi üzerine mümtaz çocukların sureti intihabına ait bir teşkilât vücuda getirdi.

1919 de Adliye nazareti tarafından ecnebi memleketlerde mücrim çocuklar mes'elesinin tetkikine memur edildi.

1920 de (Bruxelles) darülfünununda çocuk psikolojisi kürsüsünü aldı, ve mücrim çocukların teftişine memur edildi.

1921 de milli terbiye meclisine girdi. Tıfakültesinde dektora için terbiyevi hıfzıssıhha ve tıbbi fenni terbiye derslerini aldı.

1922 de Belçika darülfünunu tarafından zihni meheklerin sureti istimali hakkında tettebbuatta bulunmak üzere Amerikaya gönderildi.

Avdetinde yüksek (institü) de fenni terbiye ve psikoloji müderrisi oldu

1923 de şehir muallim mekteplerine psikoloji ve pedagoji muallimi tayin edildi.

1925 de usuline dair dersler vermek üzere (Kolombiya) şehri mürebbileri tarafından Amerikaya davet edildi.

1926 da (Bruxelles) darülfünununda terbiye istatistikleri profesörlüğüne ve anormal çocuk sınıfları müfettişi umumi-liğine tayin edildi.

Bugün (58) yaşında olmasına rağmen Dökrolinin mesaisi hiç gevşememiştir.

Halâ bütün hararetiyle tecrübelerine devam etmekte, tecrübelerini her gün daha ziyade tekemmül ve inkişaf ettirmektedir.

Bugünkü mesaisi bilhassa (Bruxelles) yakınında « ükle » de geri çocuklara mahsus tedrisat müessesesinde, belediyenin tesis ettiği mücrim çocuklar sınıflarında, mesleki taharriyat bürosu psikoloji laboratuvarında cereyan etmektedir. Onun büyük dirayetin ve ulüvice-nabının mahsulü olan eseri Belçikada yeni bir mektepçilik hareketinin açılmasına sebep olmuştur. Dökroli bir çok ihtiraz ve ihtiyat hislerinin mevcudiyetine rağmen ecnebi milletlere de nüfuz etmiştir.

Eski dünya hükmü kalmamış bir çok kıymet ve zihni-

yetlerden çok azap çekmektedir.

Yeni dünya ise yeni hareketlerin büyük bir vecdile en önünde yürümekle beraber takip ettiği meslek ve usullerde kâfi kuvvet, lâzım geldiği kadar vahdet sahibi değildir.

Doktor Dökroli ki, bu zaıflarında her iki dünyaya da doğru yol göstermek suretiyle büyük bir rehberlik etmiştir.

(Nasıl düşünüyoruz ?) ismindeki

(John Dewey) in kitabını fransızcaya tercüme etmiştir. Bundan başka arkadaşlarıyla birlikte kendi lisanına naklettiği eserler şunlardır:

(Yeni mektebe doğru !) müsyö (Boon) ile, (Lebegue, 1921 Bruxelles), psikolojinin Amerikadaki tatbikatı, teşkilatı ve insani terbiye; müsyö (Buysse) ile (Bruxelles), 1923, Larmartin; (terbiyevi oyunlar vasıtasıyla fikri ve hareki faaliyetlere alıştırma) madmazel (Mauchamp) ile (3 üncü tabı, Neuchatel, 1926,) (Niestle, Delachaut) (zihni meheklerin sureti tatbiki), (müsyö Buysse) ile, (Alcan, 1927, Paris)

Doktor Dökroli bilhassa tıp ve terbiye âleminde münteşir gazete ve mecmualar vasıtasıyla fikir ve mesaisini aleme tanıtmıştır. Bunları süratle gözden geçirecek olursak evvelâ asabi hastalıkların ve tıbbi ruhunun eşkalı-muhelifesine dair ihtisaskârane makalelerine tesadüf ederiz.

Terbiyeye dair ilk yazıları münhasıran gayri tabii çocuklara aittir. Bundan sonra yavaş yavaş tabii çocuklara ve umumî terbiye meselelerine de temas etmeğe başlamıştır.

Doktor Dökröli sakatlık, topallık gibi bedeni noksanları, yahut, cürüm irtikap gibi zihni ahlaki maluliyetleri olan gayri tabii çocukluğu bir alim gözüle ve ancak hakimlere yakışan müşir bir sabır ile tetkik etti. İnsaniyeti seven bir adam sıfatıyla bu acıları tedavi, hiç olmazsa tadil etmek yollarını aradı.

Belçikada ve ecnebi memleketlerde tıbbi - ruhi tecrübelerine temas eden bir çok anketler açtı. Bunu mütakip yeni bir terbiye ve tedavi usulünün büyük hatlarını kurdu. Dökröli bu ince ve nazik meselelerin hangisine dair yazı yazdı ise bunların hepsinde büyük bir ihtisastan yanında kuvvetli bir nüfuz ve kudret gösterdi.

Zihni meheklerin mesahası, talebe kabiliyetlerinin hatasız surette tayini, iş adamları için dahi kabili tatbik olan meheklerin istimali ve mesleki taharriyat hususunda dökrölinin ortaya attığı fikirlerden yalnız mektepler âlemi değil ticarethaneler bile istifade etmiştir.

Dökrölinin, bilhassa çocuk ruhiyatının tedrisatla alakasına dair yazdıkları mütalâaya değer.

Bunların yalnız serlevhalarını zikretmek bu hakiki âlimin gürültüsüz surette ne büyük bir sayı iktiham ettiğini göstermeğe kifayet eder:

Kıraatin ruhiyat ve terbiyesine dair bazı mülâhazat; matmazel (Degand) ile; kiraat ve imlânın terbiyeye verebileceği şeyler, kiraat usulü ve esas-

ları, kiraatin psikolojiye verebileceği şeyler, ters kiraat, kiraattan mütevellit hastalıklarda çocuklarda hafızaya, bilhassa basri hafızaya tesir eden mühim bir amil, matmazel (Degand) ile, tabii ve gayri tabii çocuklarda hayal hafızası, basari, ve şifahi hafıza tecrübeleri, çocuklarda mütemadi ve gayri mütemadi kemiyetlerin tekâmülüne dair müşahedeler, beşbuçuk yaşında bir küçük kızda zaman mefhumunun inkişafına dair müşahedeler (matmazel Degand) ile; renk ve ses mefhumunun tekâmülüne dair müşahedeler, resmin ruhiyatı (matmazel Mauchamp) ile; terbiyeyi oyunlar, çocuğun ruhi tetkikine dair sinema tatbikatı. Bu dağınık tettebular toplansa ilk tahsilin tekniğini meydana gelir.

Dökröli bundan başka programların ve mevadi dersi yeniin hocanın noktai nazarına göre değil çocuğun tabii insiyaklarına göre taksim edilmesi lâzım geldiğini dermeyer etmiştir.

Tedris usulünde, çocuk zekâsına hâs olan ve ekseri muallimler tarafından gaflet veya ihmal ile karşılanan toplu görüşe sadık kalarak basit terkiplerden tedricen makul tahlillere doğru yürümüştür. Mukdimane mesleğini böylece tasvir ettiğimiz doktor Dökröli bu günün yeni bir (pestaloji)si olmuştur.

Şu kadarki çocuğu tanımakta, onun haklarına hurmet ve muhabbet; doktorluk, psikologluk, mürebbilik gibi üç ilme

katılmakta; dahiyane bir hadis sahibi olmakta, laboratuvar tecrübelerinde her tedris usulünü müesses psikoloji hakikatlarına istinat ettirmekte yekta olan bir Pestaloji...

Üstadının usulüne dair matmazel (Hamaide) in yazdığı kitabın mukaddimesinde doktor (Ed. claparede) in dediği gibi doktor Dökröli o kadar mükemmel bir mürebbidir ki, «otuz seneden beri, tekâmülünün muhtelif safhalarında çocuğun derin ihtiyaçları üzerine müesses bir alaka ile mektebe hayat ve faaliyet vermek isteyenlerin bütün dileklerini terkip etmiştir.» onun orijinal görüşleri maasırları olan pedagoğlardan asla ayrı değildir. Dökröli bütün buhların fikirlerinden mülhem olmuş, onları takip etmiştir.

Madam montesörinin gayri tabii çocuklardan tabii çocuklara geçmesi gibi, oda aynı yollardan yürüyerek talimü terbiyeye hürriyeti sokmuştur. (Devey) gibi oda tedrisatı telebbüs, maşeri hayat gibi insaniyetin en ibtidai ihtiyaçlarına tekabül eden çocuk alâkadarlarına istinat ettirdi.

(Kerschenstayer) gibi oda (dinletici mektepleri) (laboratuvar mektepleri); alınacak her malumatla el işlerinin iştiraki olan (Atölye mektepleri) haline getirdi.

(Binet) gibi oda zekâ mikyaslarını kabul etti. Bunları başdan aşağı gözden geçirerek, tatbikatını daha mükemmel bir hale getirdi. Hulâsa Dökröli aynı zamanda geniş ve hatasız bir terbiye ilmi yapabilmek için kendilerinininkinde ilâve etmek suretile mevcut her tecrübeden istifade etti.

FROBEL, MONTESSORI-DEKROLİ USULLERİ NDEN HERBİRİNİN BARİZ HUSUSİYETLERİ

Onun büyük heyecanı ilmi kanaatından ve daha ziyade insanı alicenaplığından ilham alarak doğdu. Suni tarzda anlaşılmış ve suni teşkilattan başka bir şey'e malik olamayan mektep muhitini hayata yaklaştırmak, burasını, çocuğun içinde hayatı teneffüs ederek kendi kuvvetleriyle neş'e içinde inkişaf edebileceği tabii bir muhit haline getirmek istedi.

Bu zemandan itibaren dirki; çocuğun içinde kolaylık yerine sıkıntı ve eza hissettiği, doğrudan doğruya alaka duymadığı mesainin ifasına mecbur edildiği, mücerret mefhumlara yükselebilmesi için yegâne yolu hasse faaliyetleri olduğu halde bu temrinlerin içinde kâfi derecede yer bulmadığı çok zihni ve çok kitabi olan (eski mektep) gaip olmağa başlıyor. (yeni mektep) te (faal mektep) te her şeyden evvel çocuk neş'esiz ve (münfeil) kalmıyacaktır. Onun vazifesi yalnız (dersdinlemek) den vesonra işittiklerini tekrar etmekten ibaret olmayacaktır.

Çocuk kendisini icbar eden bir (sulta-autoritè) ile değil, belki içinden gelen ve tecessüs ihtiyakından doğan insiyaki bir temayül ile ilme gidecektir. Çocuk teşci edildiğini duyacak, hiç bir mani ve engele ducar edilmeyecek, vasil olduğu netayici temamiyle ifade edecek kelimeyi bulmadan ve henüz vazih bir fikir edinmeden evvel,

Frobel, Montessori ve Dekroli usullerinin ayrı ayrı mukayese ve tedkik edilerek içlerinden birinin intihap edilmesi isteniyor, bizce bu gayret beyhudedir. Zira, bu usullerin kendilerine has, kâfi derece aşikar orijinallikleri vardır. Bununla beraber biz, bu usulleri tedkik ederek iktibas ve bir çocuk bahçesinde tatbik etmenin kolay bir iş olduğunu söylemek istemiyoruz. Terkipci âlimler, ekserya bu usulleri mukayese ederek onlardan iktibaslar yaparlar ve mekteplerinde tatbik ederler. Şüphesiz, bu kolay bir iş değildir. Biz demek istiyoruz ki, iktibas yapılırken usullerin orijinalligi bozulmasın, bariz hususiyetleri muhafaza edilsin, halbuki ekserya iktibas edilirken bu orijinallikler bozuluyor; bozuk olarak fena tatbik ediliyorlar ve bu yüzden siz muallimler bir sürü itirazlara hedef oluyorsunuz. Bu itirazlar-

dan kurtulmak için yegâne bir çare vardır; oda: bu usullerin orijinallikleri içindeki bariz hususiyetlerini, en faideli ilhamlarını almaktır. Orijinalligi bozulan bir usul, o usulü ihtira eden büyük mürebbilerin şöhretinden fazla tatbik edildikleri çocuklara zarar veriyorlar. Biz şimdi, makalemizde size bu orijinallikleri ayrı ayrı tesbit ederek açıktan açığa göstereceğiz.

Bu şekilde hareketimiz, yeni terbiyenin istikbali namma pek mühim ve lâzımdır.

Frobel, en büyük meziyyet ve liyakati göstermiştir; Zira Pestalojiden sonra, en küçük yaştan çocukların terbiye edilmesinin fevkalâde ehemmiyetini ilk defa görmüş ve göstermiş ve aynı zamanda süt çocukluktan mektep yaşına kadar bir çocuğun ilk inkişaf hatvelerine yardım edebilecek hiç bir şey'in ihmal edilmemesi lüzumunu şiddetle müdafaa etmiştir.

hayatı ve âlemi bütün hasseleriyle tanıyacak, hergün evvelkinden daha fazla yeni bilgilere koşacaktır. Hulâsa; serbest ve heyecanlı sayın önünde bütün tenbellik ve inzibatlıklar nehayet bulacaktır.

Yeni mektepleri tahakkuk ettirmek için bir çok batıl fikirleri yıkmak, yerleşmiş itiyatları değiştirmek ve bizzat muhata-

raya atılmak lâzımdır.

Artık mektep binaları Dökröli gibihakiki inkilapçılar sayesinde abus manzarasından, sukun mabetlerinin kederli tezahuratından uzaklaşıyor. Orası ziya ve huriyet içinde çalışan bir atölye, bir neş'eli faaliyet evi ve bir arı kovani oluyor.

Ahmet Hikmet

Küçük yaşta, çocuğun yapamıyacaklarını yaptırmaktan sakınan ve onu yavaş yavaş kendi kendine yapmağa ve yetişmeğe hazırlayan münfeil bir terbiye lâzımdır. Terbiyede inkişaf müteselsil olmalı ve her müteakip inkişaf kendisinden evlkinden doğmalıdır; bunun aksi muzırdır. Bundan başka bütün inkişaf hatveleri yekdiğerinden müstakil değil, birbirinin mütemmimi olmalıdır; bunun haricinde her inkişaf çok zararlıdır. Çocuğun ilk inkişaflarının hüsnü suretle vuku bulmasına ihtimam etmemek, ati için terbiyenin eyi bir ceryan almasına mani olur ve ekseriya melekelerin istihdaf ettiği gayeden insanı çeviren çok muzır bir sebep teşkil eder. Çocuk, inkişafının her kademesinde, bu kademelerden her birinin icap ettirdiği inkişafı kazanmağa gayret etmelidir. Bu inkişaf da evelce söylediğimiz gibi kendilerinden evelki inkişaflardan -sanki bir filizin bir gonce veya bir meyvadan açıldığı gibi- hasıl olmalıdır. Bundan şunu anlıyoruz; çocuk, küçük yaşta talim edilmek için elverişli değildir. Frobelin mektebi çocuğa kıraat ve yazı hakkında hiç bir şey öğretmez. Bu yaşta terbiye ancak hürriyet ve faaliyet vasıtalarıyla yapılır. Frobele göre hürriyet mefhumu etrafında çok şeyler söylemek lâzımdır; Zira, bugün Frobel bahçesindeki mürebbiler çocukları çok sıkı bir mutavaat içinde tutuyorlar, bütün oyun ve meşgalelerini mürebbileri tayin ve telkin ediyorlar, çocuklarda hiç bir

teşebbüsü şahsi fikri ve hakiki hürriyet bırakmıyorlar ve bu yüzden kendilerine itiraz ve hücum ediliyor. Hiç şüphesiz Frobelin arzusu böyle değildi. Şahsi teşebbüsleri uzaktan çocuklara telkin etmek güçtür; bunları emir ve idare etmek suretiyle hasıl etmek ise daha az zahmetlidir. Bu noktada, Frobel nazariyesi yanlış anlaşılmış ve yanlış tatbik edilmiş olduğu için, bu yanlışlık Frobelin hakiki ve samimi düşüncesini inkâr ve imha ettirecek kadar büyümüş ve ileri gitmiştir.

Halbuki Frobel, her eyi terbiyede, her hakiki tedriste hürriyet ve tav'iyetin çocuğa zarurî olarak temin edilmiş olmasını istiyor. Mürebbi ve muallimlerin vazifeleri yalnız terbiye ve talimi göstermek değildir; aynı zamanda yapılan her terbiye ve talimin mukabil aksülâmellerini husule getirmekdir ki bu itibarla vazifeleri müzaaftır. Mürebbi ve muallimlerin daima ve aynı zamanda verüp almaları, birleştirip ayırmaları, geçüp takip etmeleri, yapup yapılmalarına müsaade etmeleri, hedefi tayin edüp onun intihabını çocuğun ihtiyarına terk etmeleri lâzım olan işler vardır; aynı zamanda onlar hem metin, sebatkâr, hem de yerine göre uysal olmalıdırlar. Fakat, bir hakikattir ki Frobel hürriyete verilmesi pek tabii bir zaruret olan ehemmiyeti vermiyor. Terbiyenin hakiki esasını Montessorri usulü kuracaktır. Frobel, hürriyet ihtiyacından fazla faaliyet ihtiyacı tesiri altında kalmıştır. Frobel

çocuğun alabileceği yegâne terbiyenin ancak kendi fiillerinden aldığı derslerle mümkün olabileceği hakkında çok kuvvetli bir kanaat beslemiştir. Tesis ettiği mektebin harici değişikliği bundan ileri gelmiştir; üzerlerinde mümkün olduğu kadar hareketsiz ve heman heman faaliyetsiz kalınacak olan sıralar, çocuğa uygun müteharrik masa ve sıraları, kendileriyle oynana bilecek, çalışılabilecek, evde, bahçede, atelyede büyük insanların yaptıklarını taklit, zihinlerini müteessir eden her şey'i iş halinde tezhür ettirecek, hülâsa aldıkları bütün intibaları işle ifade etmelerine vasıta olacak alat ve edevat bulundurur. Henüz çok sünî bir muhit olan mektebinin yanı başında nebat ve hayvanlar bulundurur; çocuklara onları, tabiatı tedkik ettirir ve bu suretle bunların insanlar için faideleri olan itiyat ve hususiyetlerini müşahade ettirir. Bu muhit, ahlaki, fikri ve maddi varlıkları çok küçükten teşkil etmek için fevkalâde müsaittir. İnsanın en küçük yaştan itibaren işlerle tenmiye, faaliyetlerini izhara teşvik edilmiş olması lâzımdır; tabiat de zaten bunu amirdir.

Hassa uzuvlerinin faaliyeti genç çocuk için iş yapmağa alışmanın ilk filiz ve tomurcağıdır. Çocuk oyunları de bu faaliyetlerin en sevimli gonalarını teşkil ederler. Zira, çocukluk, iş yapmağa karşı azim ve muhabbet aşılacak çağdır. Her çocuk bulunduğu her hangi bir vaziyette, her gün hiç

olmazsa iki saat kadar, faaliyetinin inkişafına müsait ve muayyen el işleriyle meşgul olmalıdır. Zamanımızda Frobel çok az okunuyor.

Çocuklar fikri olan her şeyle daha fazla işgal ediliyorlar. Bizzat hamil oldukları yaratıcı ve semeredar melekelerin mümaresesi sayesinde elde ettikleri bilgilerden her ne kadar daha faideli yoksada, işe layık olduğu mevki kâfi derecede verilmiyor. Bunun içindir ki bunu biz tenkit ediyor, ve muvafık bulmuyoruz. Ebeveyn ve çocuklar her birinde mevcut olan faaliyet kudretini ihmal ederek istihkar ediyorlar. Hakiki her terbiye, ciddi her talim bu kusurları meydana çıkarmalı ve onların yüzlerine vurmalıdır. Aile ve mektepte bugün verilen terbiye, çocuklarda tenbellik ve lâkaydiyi idame ediyor; bu yüzden de insanın tarif edilmez kudret ve kabiliyeti inkişaf edeceği yerde telef olup gidiyor. Tedrise hasredilen saatlerden başka, el işlerine tahsis olunacak saatler lâzımdır. El işleri maddi kuvvetlerin inkişafına yardım ettikleri halde, onların kıymet ve ehemmiyeti inkâr olunuyor. Yeni mektep, bütün yeni şekillerinde bu hürriyet ve faaliyet fikirlerini kabul etti ve bu bize garip bir şekilde yeni ve az alâka uyandırıcı gibi göründü.

Frobel terbiyesinin bariz vasıflarını biz başka yerlerde arıyoruz. Frobelin terbiyedeki orijinalliğini, aile terbiyesinin mahiyeti içinde aramak lâzımdır. Zira, Frobel terbiyesi aileden

çıkışmış ve ailenin en derin intiba ve farikalarını muhafaza etmiştir. Frobel aileyi çocuğa en müsait bir muhit olarak telâkki ediyor. Ve aynı zamanda, annenin aile ocağı haricindeki vazifelerinin çocuğu yegâne faidebahş olan muhitten mahrum ettiğini müşahade ediyordu. Frobel, kendi metodunu, her şeyden evel aile terbiyesini nümune ittihaz ederek ihtira ve tesis etti. Frobel bahçesindeki mürebbi kadın, çocukları tarafından ihata edilmiş, yalnız fazla zamana sahip ve çocuklara ailevi faaliyetlerini taklit edebilmeleri için yardıma mecbur bir aile annesi gibidir. Aranılan hedef, hiç bir suretle şahsi ve münferit terbiye değildir; fakat her çocuğun terbiyesinin camia içinde ve camia tarafından yapılmasıdır.

Burada, samimiyet, itimat, muhabbet ve terbiyevi bir aile muhiti doğuran, her kesten bir kısım ceht ve faaliyet talep etmek suretiyle her çocuğun şahsi inkişafına yardım eden, müştereken iş görülen ailelerde olduğu gibi hareket edilir. Aile annelerine çocuklarının talimi için teklif edilen anne müsahebeleri mevzuundan, çocukların alâkalarını her iki taraftan tanzim eden tatbiki vastalar olmak üzere alâka merkezleri doğmuştur ki yekdiğerini daima itmam etmek mecburiyetiyle her çocuğun müşahade işini tatbiki sahaya ithal edrler. Tabiatı, aile eşyasından, sınıflardan, örf ve âdetlerden ve mevsimden ilham almış olan bu alâka merkezleri sayesinde, çocuğun aile

içinde yaşadığı dar çerçeve yavaş yavaş genişlemeğe yeltenir ve o zaman o, başka aileleri, başkasınıları ve tabiat içinde yaşamak suretiyle mevsimlerin tebeddülünü tanımağı öğrenir. Ev işleriyle, annesinin iş ve zahmetine vakıf olur, tanzim etmeği, temizlemeği, ev işlerinde bir çok küçük işler görmeği, soyunarak elbiselerini intizama koyarak kendi kendine kâfi gelmesini de öğrenir. Her gün yapılacak olan bu işler vastasıyla her gün bir nebatı sulayacağı, bir hayvana bakacağı için sebatkâr, vaadperver olmasında öğrenecektir.

Frobel metodunun esası, bu ailevi alâka merkezleri içindedir. Frobel tarafından mufassal bir tarzda izah edilmiş olmalarına rağmen hediye, hakikatta Metodun basit bir fer'i gibi kalıyor; ve yalnız çocukların faaliyetlerini işletmeğe faideli ve hayallarını tecsim ettirmeğe elverişli oluyorlar. Terbiyede her şey'in Frobel metodunun cihazı olduğunu zan ediyoruz. Bilhassa bize yeni mekteplere ilham veren ve verecek olan terbiyevi bir mefkûre brakmıştır.

Mektep, çocuğa aile faaliyetlerinden tamamen farklı bir faaliyet vermekte devam etmiyecek, fakat inkişafında aynı umumî hattı takip ederek çocuğu, kendi şahsiyetini her vakit değiştirmeden mektepten eve intikal ettirebilecek ve aile de menfaat bulacağı aynı neviden geniş bir faaliyet sahasını çocuğa ihzar ve takdim edebilecektir.

Frobelden sonra başkaları hürriyet rolünü onun kadar ve hatta daha iyi bir şekilde ele aldılar ve inkişaf ettirdiler, fakat Frobel kadar çocuğu aile için ve aile vasıtasıyla inkişaf ettirmek lüzumunu kimse görmemiştir. Montessorri terbiye usulünün Frobel terbiyesinden esas itibariyle farklı olduğunu düşünmek hatalı olur.

Bir « Casa dei bambini » çocuk evinde, bir çocuk bahçesinde olduğu gibi ebeveynlerinin ailelerinden uzaklaşmağa mecbur oldukları çocuklara muhtaç oldukları ihtimamları vermek kast olunur. O halde çocuklar evi, terbiye, hıfzıssıhha, ve çocukların bedeni ve manevi inkişafıyla meşgul olur. Bu çocukların da yapacakları aile işleri vardır: İntizamı yardım etmek, temizlemek, sofrayı kurmak ve tabakları getirmek, küçük arkadaşlarına yardım etmek gibi. Bu noktaya kadar iki sistem arasındaki farıklar hiç tezahür etmiyor. Bununla beraber çocuk evinin nizamnamesi atide ki şekilde izah olunur:

1 — Fena bakımlı ve pis, gayrimazbut görünen, çocuklarla, müesseseye merbut memurlara hürmetsizlik eden veya her hangi bir suretle fena hareketiyle müessesenin esas hedefini teşkil eden terbiye işini sekte ve zarara uğratan ebeveynin çocukları buradan uzaklaştırılır.

Şüphesiz bir terbiye işinde lazım olan bu evamir ve ahkâmın asıl ve esasına vakıfız.

Fakat bununla beraber Frobele ilham veren ve Nö-

hof ve Stanz müesseselerini kurarak onlara riyaset eden Pestalozziden oldukça farklı bir zihniyet tebarüz ettirmektedir. Bazı noktalar bu iki metodun terbiyevi ideâl itibarile farklı olduğunu bize haber veriyor.

Filhakika fark pek derindir. Frobel metoduna ilham verdiği gibi aile, Montessorri usulüne ilham vermiyor. Bu usul esas itibariyle bağlanılacak olan aile muhitini teşkili istihdaf etmediği gibi annedenden de terbiye muameleleri istemiyor.

Montessori bize diyor ki, mürebbi aynı zamanda âlim ve mistik olmalıdır. Laboratuvar aletleriyle tekniğine vakıf olmuş bir âlim kadar değil, fakat müşahede vastasıyla fennin ruhuna nüfuz ve insanın fikri hayatta uyanışını tedkik ve tettebu etmek isteyen bir âlim gibi olmalıdır. Aynı zamanda bir mistik olmasını da söyledim. Bununla demek isyorum ki, hürmetle, aşkla, mukaddes bir tecessüsle karışık olarak ilâhi en yüksek şöhretlere hararetili bir namzetmiş gibi tekâmül yolunu çocuğa öğretsin. Burada kendi muhiti ve ailesi içinde faâl olan bir çocuğun terbiyesi mevzu bahs değildir, burada mevzu bahs olan şahsi bir müşahede ve terbiye tetkikidir. Ve bunun içindir ki hürriyeti böyle bir usul esas ittihaz etmelidir. Zira hürriyet, ilmi tecrübenin en esaslı mesnedidir.

Hürriyet, ilmi pedagojinin esasını teşkil edeceği için mektebin çocuğun srebast ve tabii te-

zahüratına müsaade etmesi lâzımdır. Bundan başka hürriyet ve faaliyetin anarşiye münceer olmayan iyi tanzim edilmiş olanlarının kast edildiği anlaşılmalıdır. Müsterek alâkaların terbiyesi hürriyetin hududunu, evza ve efalint terbiyesi de şeklini teşkil etmelidir. Başkalarına zarar getirebilen, tecavüz eden, gayri terbiyevi ve şerefsiz manaları tazammün eden her şey men olunmalıdır. Fakat bundan başkası, her hangi şekil ve tarzda izhar edilmiş olursa olsun faideli her şey yalnız çocuğa müsaade edilmiş olmamalı aynı zamanda muallim tarafından da tetkik edilmelidir.

Böylece bir çocuk, mutlak bir hürriyet içinde arkadaşlarını rahatsız etmeksizin kalkar, dışarıda ne olup geldiğini görmegegider; yerden kâğıt toplar, iş değiştirir ilh, men edilecek, ancak intizamsız, gürültülü ve maksatsız hareketlerdir. Halbuki biz, tav'i ve faideli hareketleri eyice tefrik edemediğimiz için, faidesiz zan ettiğimiz bir çok hareketleri, hayatları için çok semerebahş oldukları halde men ve imha ediyoruz. Mürebbinin tav'i ve faideli her hareketi men etmekten ihtiraz ve başkaları tarafından icbarla yaptırılmak istenilen hareketlerle ancak çocuğa muzır ve tehlikeli olanlarını men etmesi lâzımdır.

Münhasıran çocuk müdekkiki ve mürebbisi olmak istemekle, bu kabiliyet elde edilemez. Montessorri metodu mürebbileri ne kadar azsa, Frobel usulü mürebbileri de o kadar azdır.

Eyi bir mürebbi olmak için, yalnız zekâ kâfi değildir; fitri ve hadsi bir istidadı ilmi, bir kabiliyet matlup olduğu kadar aynı zamanda da çok kuvvetli bir tenkit zihniyetine sahip olmak zaruridir. Bu terbiye usulünün karakteristiği hadsi ilimle birleştirmektir.

Bir çocuk evinin hey'eti idaresi her şeyden evel bir müdürle bir hekimden ibaret olmalıdır. Hekim, çocuk mektebe gelir gelmez, ayak üzeri, oturak halinde, boy ölçüsünü; vücut sikletini, sadırın muhitini, baş ölçüsünü, adelenin beslenme kuvvetini, cildin rengini, irsi farıkları, hülâsa antropolojik her ne varsa hepisini tesbit etmelidir.

Biz şimdi, bahs edegeldiğimiz usulün asıl maksadına temas etmiş bulunuyoruz; oda:; Hürriyet ve ilmi müşahededir. Terbiyenin gayesi, çocuğu her gün daha mükemmel bir istiklale hazırlamaktır. Hürriyet vasıtasile hürriyete ihzar, mürebbinin tarz ve hattı hareketini teşkil etmelidir. Terbiyevi bir faaliyet, müsmir olabilmek için, her şeyden evel, çocukların istiklal yolunda ilerlemelerine bütün yardımlarını tevcih etmiş olmalıdır.

Halbu ki, biz peder ve mürebbiler ekserya bunun aksini yapmıyor muyuz? Çocukların tuvaletini biz yaparız, sözlerimizi ağızlarına biz koyarız, kalplerine de hissiyatımızı biz doldururuz. Bütün bu hareketlerimiz, onların bebeklerine yaptıklarının aynı değildir. Halbu ki bizim asıl vazifemiz, çocukların kendilerine faideli

olacak hareket ve işleri yapabilmelerine yardım etmekten ibaret olmalıdır. Bir çocuğa, yemesini, yıkanmasını, geyinmesini öğretmekten başka bir şey bilmeyen bir mürebbi için, daha çok zaman, daha fazla müşkilata tahammül, daha fazla sabır lâzımdır.

Halbu ki, çocuk tarif edilenleri kendisi bizzat yapsa daha elverişli ve az zahmetli olur. Bu sebebdendir ki hassaların terbiyesi ayrıca hususi ihtimamlara muhtaçdır.

Bu uğurda kullanılan didaktik vasıtalara, o suretle tanzim edilmişlerdir ki çocuk bilgisinin derecesini, maharetini tayin ve tesbit ettiği gibi aynı zamanda da yaptığı hataları da tefrik ve kendi kendine tashih eyler. Ameli hayatın ne olduğu hakkında şimdiye kadar natamam bir fikre sahiptik; biz daima evvelâ fikirlerin zirvelerinden hareket ederek onu tahrik eden sebeplerle vasıtalarla indik.

Bu sebebdendir ki terbiye evvelâ fikren öğretmekten sonra da filen yaptırmaktan başladı. biz öğretirken, daima kendimizi alâkadar eden bir şeyden başlarız ve çocuk bu şey'i fikren anladımı, onu filen yapmağa sevk ederiz. Halbuki, izah edileni layikile anlamayan çocuk onu filen yapabilmek için ekser ya azim müşkilata maruz kalır, zira, terbiyesinde, ihsasların tekâmülü gibi en mühim vasıtaların birinden mahrumdur. Çocuk, tıpkı kendisine bahk alması emir edilen bir ahcî kadın gibidir.

O fikri anlamıştır; fakat şamme hassasına sahip deyilse, ve gözü kâfi derece mûmarese lenmemişse; bu fikri tahakkuk ettirmeğe muktedir olamayacaktır. Madam Montessorinin pek aşkâr olarak tayin ettiği psikolojik bir hakikat vardır ki onun üzerinde itiraz yörütülemez: Ne kadar çocuklar vardır ki onların fikri inkişaf-ları, hassa inkişaf-larıyla işe olan kabiliyetlerini geçmiştir. Bu sebebdendir ki müvazene temin etmek için fikri inkişaf-larını hafifletmek lâzımdır. Zira zihin ve vücudları arasında, ilmi istidadlarla, bilfiil iş yapma melekeleri tehlikeli bir surette ihlal edilmiş bir haldedirler. Ebeveyn için, meziyetli bir çocuk, vaktinden evel zekâsı inkişaf eden, sözleri açık ve parlak olan, sonra da mektep işlerinde kabiliyetleri fazla olan çocuklar demektir, ki eski mürebbiler bu evsafa en büyük liyakatları vermekten geri kalmamışlardır. Ne kadar ebeveyn vardır ki bu meziyetlerin yanında çocuğun el işlerine olan kabiliyetini istihkar ve imha etmek isteye-rek hakikatta vasıl olamayacağı zihni inkişafın çocukta husulünü arzu eder. Bununla beraber bu ebeveyn, dikkat; müşahede, muhakemeden ibaret olan zekânın, hassalarla samimi bir uygunluk ve müvazene temin etmeden daha fazla inkişaf edemeyeceğinin farkında değillerdir.

İrade ve seciye terbiyesinden bahs etmiyeceğim. Zira, bu terbiye ancak el işleri faaliyeti

içinde verilebilir; Zira, el işleri, çocuğa, muayyen işler içinde, muayyen ve muntazam hareketler öğretir. Montessori usulü, diğer metotların fevkinde, hasse terbiyesini tedrici ve ilmi bir usulle temine çalışır ki bunun için de muayyen alat ve vasıtalar kullanır. Çocuk mürebbilerinin hepsi, bu aletleri, bilhassa, sınırlı, dimağı inkişafa çok mütemayil, hasseleri ve el işi kabiliyetleri gayri kâfi olan çocuklar için tanımları ve kullanmaları lazımdır.

İsveç jimnastigi, bel kemikleri eğri olanlarla, bazı adelesi kâfi derecede hareket etmiyenler için ne kadar lazımsa, Montessori usulü de bu çocuklar için o derece lazımdır.

Dökreli usulüne gelince, o bir nazariye olmak hususiyetini haiz olmaktan fazla, kendisine iştiraki talep eden bir tecrübe, bir iş, bir hayattır ki anlaşıl-mak istenilen her şey, çocuk tarafından iyice anlaşılabil-mek için bu tatbikat sahasında mut-laka bir iş görmesi esasına müstenittir.

Dökreli usulü; henüz hariç-den kolaylıkla tetkik edilebil-mek için bir nazariye mecmuası haline konulamamıştır.

Dökreli usulü anormal çocuklarla, mektebe devam edecek yaşta olanlara en mükem-mel ve tamam bir surette tatbik edilebilmek muvaffakiyetini göstermiştir. Bu usul, bir nazariye olmaktan çok uzak, bir ameli hayat metodudur ki tatbik edildiği çocuklar üzerinde en faideli ve müessir neticeler tevhit etmiştir.

Üçden altı yaşına kadar çocuklara mahsus terbiyevi oyun-lar vardır ki bunları her kes bilir. Fakat bunlar, müteakip yaşlar için tatbik edilen terbiye tekniği kadar yoluna konula-mamıştır. Buna mukabil altı yaşında ki çocuklar için mükemmel surette uygun orijinal terbiye usulü istifade sahasına idhal ve Frobel ve Montessori usullerinin çocukları mektebe kabul ettikleri yaşdan daha sonra ki müteakip yaşlara da tatbik edilmişlerdir. Dökreli usulünün diğerlerinden bariz surette farklı bir hususiyeti vardır ki o da çocuğu iş ve hayat vastasile terbiye etmesi, en mükemmel mekteplerin suni olan her şeyinden azade, mümkün olduğu kadar tabii bir muhiti çocuğa vermesi; hülâsa çocuk terbiyesi için sırf ve münhasıran tabii olan menbalardan istifade etmesidir.

Çocuktan terbiye gayesiyle talep edilen her iş, alâka merkezleri etrafında toplanır ve tanzim olunur. Alâka merkezleri bir senelik işleri ihtiva edecek kadar geniştir ki bu işler mümkün olduğu kadar çocuğun bizzat alâkalarından, tabii muhitinden, yaşına göre intihap olunur. Bu işler, dörttaşlı amili ve içtimai ihtiyaç halinde toplanır: Beslenme ihtiyacı, soğuk ve sıcak karşı korun-mak ihtiyacı, tehlikelere karşı müdafaa etmek ihtiyacı, hareket etmek, tarakki etmek için birlikde çalışmak ihtiyacından ibarettir. Çok küçük çocuklar için pek basit olan bu ihtiyaç-ların, daha büyükler için nasıl

inkişaf ederek tekessür edecek-leri keşf ve tahmin edilebilir. Çok basit olan bu ihtiyaçlar vastasile bilahara onlara muhiti insani, hayvani ve nebati-nin amel ve aksülamelleri pey-derpey gösterilebilir. Beşeri bilgilerin hepsi bu ihtiyaçların içinde tavazzu ve inkişaf eder. Fakat, bu bilgiler, çocukların, daima kıymet ve alâka atf ettikleri esas fikirlerle müste-rek olarak verilmelidir.

Çocukların hayatı, alâka merkezlerinin etrafında toplanma-lıdır.

Dökreli usulüne göre, çocuğu alâkadar eden her şeyde, müşahede, tetkik ve tecrübe esastır her çocuk kendisine verilen bir iş hakkında fazla bilgi edinmek gayesiyle mektepte, mektep haricinde, kırlarda bu tatbikatı yapar. çocuklar için; bu kısım çalışma fevkalâde ehemmiyeti haizdir; zira tedat tarikile bunları tevsik ettirerek ikmal ve itmam ederler. Meselâ, resim, oyma, gazete makaleleri gibi işler üzerinde, kendisinin bulduklarını kendisinden evel bulunanlarla mukayese ve tevsik ve buradan edindiği fikirleri iş halinde ifade eder. Bu ifadeler, el işleri, resim, kâhplar, muhtelif eşya imali gibi ameli ve aynı zamanda mevzuun bir veya diğer kısmı üzerinde serbest tahrir, musahebe gibi fikri saha-da de tezahür etmelidirler.

Bir çok mekteplerde, bu tem-rin ve tatbikata, zaman müsait olmadığı takdirde layık olduk-ları ehemmiyet verilmiyor; Hal bu ki bunlar alâka merkezleri

etrafındaki tetkiklerin en lüzum lu ve mübrem olanıdır. Bazı muallimlerin usullerinde, bu me-tot az mevki tutmakta ve çocuk-lar kendiliklerinden bir mev-zuun anahatlarını buluyorlarsa-da, onlara ameli sahada haki-ki bir müşahede ve tetkik yap-tırılmamak adır. Bu ameli tat-bikattan mahrum sınıflar, diğer mekteplerde tatbik edilen usul-den farklı bir hususiyet temin edemiyorlar. Mektebin umumi hayatının mütazahir bir şekil ve faaliyeti olan kıraat, yazı, hesap ve sarf ancak hayatın hiz-metcisi ve muavini vaz'iyetin-de kalıyorlar. Okunan dersle-rin tatbikatına ancak bir müş-kili def etmek ve fili sahada daha eyi anlaşılma-larını tem-in etmek zaruriyetle müracaat olunuyor. Halbuki, toplu bir halde tedris edilen kıraat, ferdi ve müşterek mümareselere yol açmalı, zaman ve hal ile mütenasip alâkaları ameli saha-ya derhal sokmalıdır. Hesap dersleri de, ameli bir müdahale ile bir nebatın, bir hayvanın büyümeleri arasından his ve idrak olunmağa başlamalıdır. Ölçüler, evvelâ çocuk tarafından intihap edilmiş olmalı; meselâ, fasulya, kestane, yüzük, kaşık kap, koğa gibi mikyaslarla ha-kiki ölçü fikri verilmelidir. Bu suretle ameli ve çocukların alâkasına çok uygun bir tarzda verilen ölçme fikri, gittikçe büyüklerde olduğu gibi metre usulü intikal ettirilmelidir. Küçük çocuklara, kesriadi ve aşariler asla geliş güzel ve-rilmemelidirler; bunlar, o gün-kü işlerin, alâka merkezleri

etrafındaki faaliyetlerinin ica-bı ise ve çocuk bunun ihtiya-cını duymuşsa verilmelidir. böyle bir usulde kullanılacak alat dersiyenin ne olduğu malumdur.

Bu aletler, bizzat çocukların kendi işlerinin mahsulu olma-lıdır ki tecrübeye ve doğrudan doğruya hayata merbut olabil-sinler. Çocuklar ifade etmek istedikleri her şey'i koleksiyon, oyma işleri ve saire ile göster-melidirler, zira, bu şekilde hareke usulü ruhunu bihak-kin muhafaza ve gayeyi temin edebilmek için lazımdır.

Çocuklar için yegâne de-ğiş-meyen sabit alat ve edevat hasselerinin inkişafına lazımlı olanlardır ki Doktor Dökreli madam Montessori kadar buna ehemmiyet atfetmek-tededir. Fakat, Dökreli oyun-cakları şekil, renk ve adet itibarile madam Montessorinin-kinin büsbütün mücerret olan mahiyetini muhafaza edecekleri yerde, çocuğun tecrübe ile bildiği hayattan alınmış şekil, eşya ve canlı sahnelerdir. Çocuğa hayat içinde verilen hürriyet ve faaliyetin onun teşebbüsü şahsisini ve mesu-liyet hissini ne derece inkişaf ettirdiği meselesi etrafında mün akaşa etmek lüzumsuzdur. Zira, yaptırılan tatbikat pek aşikâr ola-rak bunları kâfildirler. Çocuk-larda, işlerini kendikendilerine sevk ve idare etmek hissi, bol vasıtalar içinde hareketlerinde serbest bırakıldıkları zamanda daima mevcuttur. Kendilerine bakımları tevdi edilen nebat ve hayvanlar, Montessorinin (çocuk evinde) kinden daha fazla çocuklarda mes'uliyet his-si uyandırır. Bu noktada, mü-

rebbiyenin rolü ehemmiyetsiz de-gildir. Mürebbiye, çocuğun ya-pabileceklerini yapılmış bir halde çocuğa vermemeli; yal-nız yüksek bir ihtiyatla çocu-ğa onları yapmakta rehberlik yapmalı, alimane ihzar edil-miş vasıtalarla çocukta aramak, bulmak, yapmak kabiliyetini tevhit etmelidir. Ancak bu sa-yededir ki mektep muallim ve talebeden müteşekkil bir müş-terek çalışma muhiti olur ve burada talebe sanki ken-di kendilerine yapıyorlarmış gibi bir vaziyette kalarak, mu-allim de onlardan daha fazla yapamıyan bir çocuk gibi gayri mahsus ve hakiki bir refiki me-sai vaziyetini muhafaza eder. Dökreli mektebi, ihzar ve tem-in ettiği hakiki ve daimi teavün fırsatları ile içtimai ha-yata hazırlama muhiti olarak fevkalâdedir. Bu mektepte müş-terek iş, ferdi işe zaruri ve ta-bii olarak merbut bulunur.

Bir alâka merkezinin tetki-kindin sonra, öğrenilenleri tek-rarlamak için hulasalı tablola-rın nasıl teşkil edildiklerini tek bir misalle izah edelim:

Tabloları intihap hususunda çocuklarla anlaşırız. Böylece mesalâ, elbise programını tet-kik ettikten sonra, ayrı ayrı ye-di muhtelif tablo yapmağa karar veririz: Keten, yün, pa-muk, kenevir, ipek, hayvan de-risi tabloları. Burada çocuğun şahsi teşebbüsleri başlar. Çocuk-lar, yapacakları tablolara müsavi mikdar aralarından dizi başları intihap ederler, bunlar, en ziyade teşebbüsü şahsiye kabi-liyetleri olanlardan, diğer çocuk-

larca en zeki olarak tanınanlardan seçilir. Dizi başları da, diğer çocuklar arasından mesai refiklerini intihap ederler veya da bu mesai refikleri kendi müntehapleri olan reisin etrafında toplanırlar. Reis; işi taksim eder: Birisi, imali tasavvur edilen kumaş için kullanılacak ihdidai maddeleri, diğeri de bu imal işine lâzım olan makineleri arar veya tersim eder; ötekilerde bu maddelerle dokunmuş bütün kumaşları ararlar; dördüncü bir gurup da bu iptidai madde ile yapılan iş veya elbiseleri tefrik etmeğe koyulur. Ertesi günü öyle den sonra, her kes işe girer ve bu suretle sınıf neşeli ve faal bir küçük kovan halini alır; guruplar teşekkül eder, dizi başı işleri tanzim ve onlara nazaret eder. Çocuklar tarafından getirilen mevat kısım kısım birleştirilir, ayrılır. Reisler münakaşa ederler ve nihayet yapacakları işler hususunda ittifak ederler. Öyleden sonra ki zaman tablo serilerinin hazırlanmasına ve çocuklar tarafından latalar veya divarlar üzerine çakılmasına ekseriya kâfi gelir. Çocuklar bu işlerden pek tabii olarak içtimai vasıflar kazanırlar; Zira, bir işin ikmalî için pek tabii olarak inzibat altına alınmış ve kendi tav ve rızalarile birbirlerine yardım etmeğe koyulmuşlardır. Bu tarzda ki teşebbüsler hariçten hiç bir müessire lüzum bırakmadan çocuklarda cemi-

yete müteallik evsaf tevhit ederler. Bu metodun en büyük meziyetlerinden biri, çocukları cemiyet fikri ile hazırlamağa müsait olmasıdır. Eğer, bu usul vaidlerinde sadık kalır ve tamamen tatbik edilirse, biz istikbaldeki mekteplerin nasıl olmaları lâzım geldiğini şimdiden keşf edebiliriz. Bu mektepler, «hayat için hayat vastasile» çocuk yetiştirecekler ve bizim kitaplarla tesis ettiğimiz sınıflı mekteplerimizin yerine kaim olacaklardır. Pek seri ve muhtasar bir şekilde tetkik ettiğimiz bu muhtelif usullerden şunu veya bunu tercih etmek maksadını takip etmediğimizi elbet anlamışsınızdır. Biz, bu muhtelif usullerin, terbiyevi iş ve tecrübelerimize yarayabilecek olanlarını, red ve itiraz olunmayacaklarını seçtik.

Filhakika, bu usullerin üçünde, heman heman, müşterek denilebilecek esaslar üzerine iptina ediyorlar ki bunlar yeni terbiyenin mevzuunu teşkil etmişlerdir. Hepsinde hemen hemen müşterek olan esaslar şunlardır.

1 — Serbest olarak intihap ettirilmiş işler içinde çocuğun şahsiyetine hürmet.

2 — Fikri faaliyetleri, bedeni faaliyetlere pek sıkı bir şekilde bağlamak lüzumu.

3 — Zekâ ile beraber aynı zamanda bilfiil iş görme kabiliyetini de inkişaf ettirmek lüzumu.

4 — Çocukluğun ilk senelerinin mühim bir kısmını işgal edecek olma bu muzaaf faaliyetleri muayyen bir hasse terbiyesi vastasile ihzar ve takviye etmek zarureti.

İşte bu usullerin istinat ettikleri esas fikirler bundan ibarettir. yalnız, hedeflerine vasil olmak için istimal ettikleri vasıtalar başka başka dırlar. Bu vasitalardan en muvafık olanları, terbiye edilecek çocukların seciyelerine ve yetiştirilecekleri muhitin şeraitine göre intihap etmek muallimlerin hususî kabiliyet ve istidatlarına muhavveldir.

Bu usullerin aralarındaki farklardan istifadeye çabalamaktansa, müteselsil tatbikatlarından bizzat istifade etmek daha iyidir. Bence, bu usullerin ruhunu almak ve buna filyat sahasında mürebbinin şahsî teşebbüslerini ilâve etmek en iyi bir hareket olur.

Ali Rıza

Terbiye meselesi

Muharriri: D. DÖKROLİ

Terbiye meselesi, (bir milletin, cihanda layık olduğu mevki işgal etmesi için) o milletin hayatında en mühim mevki işgal ediyor.

Yeni terbiye prensiplerinin taammümü için sahra mektepleri hakkında bir çok yeni teşebbüslere girişilmiş oldu. Burada tekaddüm meselesini ve yahut geri kalmış çocuklar için en iyi usulî tatbik şerefine hangi millete ait olduğunu tetkik edecek değiliz.

Yazmak istediğimiz şey kendi tecrübelerimizin bazı mühim noktalarını hatırlatmak ve bunlardan derhal elde edilmesi mümkün neticeleri kaydetmektir.

Diğer bir çok pedagoklar gibimiz de anladık ki çocukların seciyelerinin bozulmasında en büyük amil, onların terbiyesini deruhde eden büyüküklerin ihmalkâr, kudretsiz, şerefine muhafazaya gayri muktedir olmaları gurur, şiddet, hodbinlik gibi haslelerde çocuklar için fena bir misal vaziyetinde bulunmalarıdır.

Bunun için yapılacak ilk işin, (maddî ve manevî) temiz bir muhit yaratmak olduğunda karar kıldık.

Tarla, bulut, orman, çiçek meyve, ve hayvanların insan elile bozulmadığı ve safiyetlerini muhafaza ettiği ve neti-

ce itibarile çocuklar için iyi bir misal teşkil ettiği ve çocuğa hayatla doğrudan doğruya temas fırsatını bahsedecek bir muhit yaratmak icap etti.

Binaenaleyh muhite uyan ve bütün muhitin ihtiyaçlarını nazarı dikkata alan bir program tanzim etmek.

A — Bir çok pedagoklar gibi anladık ki muhtelif yaşlar arasında zekâ farkı olduğu gibi aynı yaşda bulunan çocuklar arasında da zekâ ve enerji farkı vardır. bunu nazarı itibare alarak kendilerini iyi tanımak ve istidat farklarını ve biri hakkında salim bir usul takip etmek zarureti hasıl oluyor.

B. — Bir çok alâtime nazaran, muayyen bir yaş ve tıpte bulunan ekseri çocukların bazı eşya, egzersiz ve meşgaleye karşı hususî bir meyl ve tercihi olduğu tahakkuk etmiş bulunuyor.

Tanzim edilecek programlarda çocukların bu istidatlarını mümkün merteye inkişaf ettirecek esasatı ihtiva eylemelerini muvafık gördük.

C — Malumdur ki bir çok vesaitle bu gün sağır ve körler bile hayatta muvaffak olacak vesaitle silâhlandırılıyor. Burada en büyük nokta çocuğun istenilen işi memnu-

niyetle karşılaması ve bu işin onun kabiliyetlerine uygun gelmesidir.

D — Bir çok psikolokların son senelerde ispat ettikleri gibi çocukların zihni faaliyetlerinin büyük bir kısmı mektep yaşlarında «Toplu» dediğimiz bir mekanizma ile inkişaf ediyor. Zekâ ile zevklî tabii arasında bulunan bu mekteplerin metotlarında azami derecede istifade etmek lâzımdır.

E — Asri ruhiyatın telakkisine nazaran anladık ki çocuk için en istifadellî egzersiz onun bütün kabiliyetlerini alâkadar eden binaenaleyh bütün kabiliyetlerini tahrik edendir.

F — Diğer bir çok müşahedecilerle anladık ki inzibat hususunda rekabet ve askeri disiplin her ne kadar bazan iyi neticeler veriyorsa da bazı çocuklar nezdinde isyan hissini doğurmak tehlikesini gösterdiği gibi bir kısım nezdinde de riya-kârlık ve lâkaydı tevhit ediyor ve netice itibariyle çocuğu cemiyete hazırlayacak bir itiyat vermediği gibi ne idare eden ve ne de idare edilenler için faydalı olmuyor. Hürriyeti sui istimal etmemek

için çocuk onun istimalini bilmelidir.

G — Bu maksatla hazırlanan proqram laresası çocukların yevmi tecrübe ve alâkalarını nazaritibare almak suretile yirmi senedenberi tatbiki ettiği miz tedaii efkâre müstenit proqramı mevaddı ihtiva eder..

— A Tağaddi ihtiyacı: ğıda, içki... İlâh; bunun merbut olduğu ziraat, hayvan terbiyesi sanayi vesaiti nakliye, mubadele hulâsa içtimai guruptan büyük faaliyet isteyen mevad.

Yevmi eklemek bütün insanlar tarafından düa ile istenilmiştir. Halbu ki hayatını kazanmak demek ğıda temin etmek ve dişlerin arasına bir şeyler koymak demektir.

B — Korunma hissi. elbise, mesken, teshin ve beşeri faaliyet noktai nazarından buna merbut umum mevat.

C — Tehlike ve düşmanlara karşı müdafaa hissi: madenlerden, neballardan, hayvanlardan, insandan ve bilhassa kendinden gelen tehlikelere karşı müdafaa. İnsan açlığa soğuga, rutubete hulâsa maddi ve manevi hayatının maruz kalabileceği tehlikelere karşı koyabilmek için yalnız bir vasıta vardır: Oda hem cinsleriyle birlikte samimi ve sulhpervane bir surette çalışmaktır.

Bu maddelere ilk mekteplerde tedris edilen bütün mevadı-hıfzıssıhha, malumatı medenice ahlak ve saire gibi bir ehemmiyet mahsusayı haiz şeyleri idhal etmek mümkündür.

Bir talebe için bir muallim

KAHVELER

„Haşim Nezihi” ye

Alın yazılarını okudum satır satır,
Bu up uzun yazılar günlerini kısaltır;
Tavla şakırtısına ömür ekleyenlerin.

* * * * *

Burda neş'e yerine yükselen tek bir ahtır,
Her günleri bir gece, her zulmet bir sabaktır;
Hülya dolu gözlerle ümit bekleyenlerin.

* * * * *

Miskinlik artlarında kovalayan bir izdir,
Hayatsa önlerinde sim siyah bir dehlizdir,
Böyle ölüme değin zulmete tapacaklar.

* * * * *

Her kalpte bir çendere, her bakışta birer nem,
Bu toprak çanak sanki kaynayan bir cehenem
Onlar yeşil baharı görüp ne yapacaklar..

Ferit Ragıp

Haznedaroğlu

istihdamı suretiyle tahakkuk ettirilmesi mümkün olan ferdi tedrisat talebeleri yaşlarına zekâlarına göre tefrik suretile teşkil edilecek guruplarda kısmen kabili tatbikidir.

Şu takdirde evvelâ talebeyi müşterek bir terbiyevi ve ruhi imtihandan geçirmek lâzımdır.

Disipilin mes'elesine gelince: Muallimler vazifelerinin büyüklüğünü takdir ederek yurkarda izah olunan prensiplere tevfiiki hareket ettikleri takdirde bu çok kolaylaşmış olur.

Yeni mekteplerde yaptığımız tetkikattan anladık ki muhtelif çocukların yaşlarına uygun bir surette yapılan teşkilât ve tevdi olunan vazife ken-dilerinde büyükleri tanımak

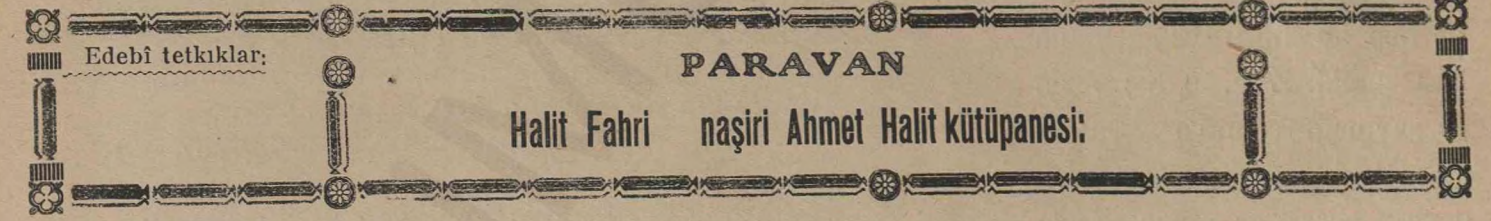
ve inzibatı temin etmek için müştereken çalışmak şuurunu uyandırıyor.

Yeni mektep, bunlardan başka ailelerin de mutalealarından istifade etmek ve noktai nazar taatisine hadım olmak üzere aile ile teşriki mesaiye ehemmiyeti mahsusa atf etmektedir.

Bütün bu mülâhazatı hulâsa etmek lâzım gelirse deyebiliriz ki biz terbiyeyi ilmi bir inzibat mes'eleli ad ediyoruz.

Muallimlik kabiliyet ve zevkini varlıklarında his edenler mesleke koşacak ve lâzım gelen tecrübeleri elde ettikten sonra mektebin mesaisi daha az güç ve daha çok faydeli olacaktır.

Tercüme eden
Asım İsmet

Edebiyatımız da tecdedüdden sonra yetişen şairler arasında gerek aruzve gerekse heiyeyi milli benliğimize uyduran ona tam bir şekil veren beş şahsiyet sayabilirsek onlardan biride hiç şüphesiz «Halit Fahri» dir.

Bir kere bizde tanzimattan sonra şiir vaisinde yükselenler pep azdır. Bugün tanzimat müteakip «Serveti fünün» edebiyatı ile açılan teceddüt mekte-

bin de şair olarak cenapla, Fikretten başka kim var.

Faik Âliyi göstereceksiniz değilmi?. Fakat, bu da yine Fikret de dahil olduğu halde edebiyatımızın asıl muhtaç olduğu ruhu terennümde çok gecikenledrendir.

Vakıa Fikret bir sanatkâr başlı başına bir âlemdi. Bununla beraber yine şiirlerinden ec-

nebi terkipleri silememiştir. Halâ düğümlü, muakkat ve muğlak tabirler göze çarpar. Bugün «Haşim » de aruz şiir yazıyor. Fakat öyle bir şiir, ki, tamamen kendi varlığımızdan feneran eden ve yine kendi varlığımıza dökülen bir şiir!.. Yoksa, öyle düğümlü, muhtelit bir lisanın karşmasından vücut bulmuş bir şiir değil. Ve bunun içindir ki bu devri takip eden gençlik «yenilgiliği sadelikde arayınız» sesini duyurmağa lüzum görmüştür. bu sesi takip eden şairlerden «Mehmet Eminî» müteakip Orhan Seyfi Yusuf Ziya, Faruk Nafiz, Enis Behiç ve birde bu «Halit Fahri» beyi görüyor; esas yenilgiliği bunlardan okuyoruz. Bunlardan hemen hemen bir kısmı durmuş yahudda bir az dinlenmek his etmiştir. Yalnız, ve yazdıkça heyecan artan lanan bu velut şair, hiç bir defa olsun durmamış ve bir kerecik olsun dinlenmek arzusunnn his etmemiştir. Yazar, mütemadiyen yazar! hem öyle bir kudrete ve sezişe malik ki, her yeni ceryanda bir başka şekle bir başka yazışa intikalde güçlük çekmiyen bir kudretle yazar. Bunun esasen bu kadar velvut ve misralarını bu kadar yaşatabilmesini

Benim şarkım

Gözlerimi hayata açtığım gündenberi,
Asla kül bağlamayan bir ateş var içimde.

❖ ❖ ❖

Altı yüz yıl bu kadar yurdumun üzerinde
Gezdi bir taun gibi cehil denen canavar
Şimdi yanan kafamın şahlanan kederinde
Yedi ejder boğacak bir kahraman hıncı var.

❖ ❖ ❖

Delerse bir kıvılcım nasıl loş bir dehlizi
Bende öyle yurduma bir ışık olacağım.
Yarın hayat boğunca bu gençlik neş'emizi,
Saadeti vatanın derdinde bulacağım.

❖ ❖ ❖

Gözlerimi hayata açtığım gündenberi
Asla kül bağlamayan bir ateş var içimde.
Ruhumu görenlerin kamaşıyor gözleri
Yarını yaratacak bir güneş var içimde..

İrfan Konur

de hep bu hususiyeti temin etse gerek!. Zira, o hiç yerin de saymağı sevmiyor. Daima atılmak ve daima devirden devire geçerken her halde mevcudiyetinden yaşadığı devre bir şey eklemek istiyor...

Halit Fahri beyin bu kendine has hususiyetini bu günün gözleri tetkikde aldandığı için görmüyor. ve göremediği için birden bire şairin kabiliyetsizliğine, kudretsizliğine kükm ediyor. Halbu ki hiçde öyle değil, şairde çok feyyaz ve sönmeyen bir azim var. O daima maziden ziyade halde yaşamak ister. Mamafı şair; bugündeğilse bile, yarın her halde anlaşılacak ve her halde takdir edilecektir.

İşte bugün yine bize bu fikri teyit eden, yeni bir eser verdi. «Paravan» ne de orijinal bir isim! Bu ismi taşıyan kücücük fakat çok kıymetli olan bu esercikte 96 sahifeyi dolduran 68 «şiir» görüyoruz. Bu şiirlerin hemen bir çoğunu muhtelif mecmualarda gördük. Fakat yine bir türlü her birini bir kaç def'a okuduğumuz bu şiirleri, yine bir kaç def'a okumaktan kendimizi men edemiyoruz...

«Halit Fahri» beyin öyle temiz üslup ve o kadar pruzsuz dalıyor, o kadar benliğimden vaz geçiyorum ki, daldığım bu hulya âleminde kendimi kayıp ediyorum. Ne baş döndüren bir hayal, ne endikce derinleşen bir duyuş var. Onlardan bir kaçını beraber okuyalım;

Aynrlarda sarmaşan bir çiftin akisleri...
Mumlar ışık verince bir paravan ardından,
Bir günah akşamının kızılbaşan sisleri
Kan akıttı dişi bir güvercin kanadından..

* *

Daha demin kar gibi bembeyazdı bu yavru,
Parhyordu alnında bekâretin gururu:
Bir gül gibi açıldı yazık şimdi bu gonca.
Bu mısralar, eserin ilk «Paravan» ismini taşıyan şiirindendir. Bu şiir böyle başlıyor, üç mızralık iki bendden sonra şu mısrala nihayet buluyor.

Boş sofrada kırılmış porselen akisleri...
Sonra «Halit Fahri beyin» serbest nazımlarla da güzel ve çok ahenkli! şair bunları epi zamandan beri ve pek çok muvaffakiyetle yazar.

Uzakta

Kandiller.. sarı, ölgün kandiller..

Son baharda bir çiçek gibi,
Hemen sönecek gibi,

Hasta

Kandiller.. sarı, ölgün kandiller...

Daha bir çok bu tarzda yazıları vardır. eseri tetkik edince görürsünüz.

Yollarda giceden başka yolcu yok,
Kimi bekliyorum ? ne bekliyorum?
Bu yollar ne uzun, sanki ucu yok.
Dinlenüp, dinlenüp emekliyorum!

Bunları rast gele okuyorum. Başından sonuna kadar güzel ve cazibeli olan «Paravan» nihayet şöyle hitam bulan bir şiirle bitiyor.

Dalarım o zaman ben derin derin
Camlarda sabahın ciğine ğaripliğine.
Her biri bu ipek saniyelerin
Fecrinden renk alır son ipekli...

Halit Fahri beyi bu son muvaffakiyetinden dolayı teprik ederken; gençlerimize, bu kıymetli eserden bir dane dinmelerini tavsiye ederiz.

Vehbi Cem

Bir İrfan Kafilesi

Gönüller alevlendi, gözlerimiz yanıyor,
Bir ihtiras kabardı bak bu gün içimizde
Boğduk karanlıkları taassup kıvranıyor
Bir yeni zafer doğdu şu küskün içimizde..

✿ ✿ ✿

Kızıl bir gün doğuyor yurdun ufuklarına,
Can veriyor gözlerde cehaletin hilesi,
Çıkmak için bak bu gün bir ideal yarına
Yol aldı şarka doğru bir irfan kafilesi...

Mahmut Şevki

